

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Koskinen-Koivisto, Eerika; Kumpulainen, Kaisu; Husu, Hanna-Mari

Title: Asukasosallisuus alueiden kehittämisessä : näennäisestä rituaalista jatkuvaan vuorovaikutukseen

Year: 2022

Version: Published version

Copyright: © 2022 Valtiotieteellinen yhdistys

Rights: In Copyright

Rights url: <http://rightsstatements.org/page/InC/1.0/?language=en>

Please cite the original version:

Koskinen-Koivisto, E., Kumpulainen, K., & Husu, H.-M. (2022, 21.1.2022). Asukasosallisuus alueiden kehittämisessä : näennäisestä rituaalista jatkuvaan vuorovaikutukseen. *Politiikasta*. <https://politiikasta.fi/asukasosallisuus-alueiden-kehittamisessa-naennaisesta-rituaalista-jatkuvaan-vuorovaikutukseen/>



ASUKASOSALLISUUS ALUEIDEN KEHITTÄMISESSÄ: NÄENNÄISESTÄ RITUAALISTA JATKUVAAN VUOROVAIKUTUKSEEN

21.1.2022 **POLITIIKASTA LEHTIARTIKKELIT, EERIKA KOSKINEN-KOIVISTO, HANNA-MARI HUSU, KAISU KUMPULAINEN**



Juho Nurmi / Helsingin kaupunginmuseo (CC BY 4.0)

Osallistuminen oman asuinalueen kehittämiseen on kansalaisille vapaaehtoista, mutta virkamiehille osa työtä ja sen tavoitteita. Millaisia haasteita kuntien ja kaupunkien toteuttamaan asukasosallisuuteen liittyy, ja miten vuoropuhelusta asukkaiden kanssa tulee rakentavaa ja hedelmällistä?

Kansalaisten osallistumista on lisätty alueiden kehittämisessä ja suunnittelussa jo vuosikymmenien ajan. Asukkaiden osallistuminen ja vaikuttaminen asioiden

valmisteluun sekä avoin tiedottaminen ovat muun muassa nykyisen maankäyttö- ja rakennuslain kulmakiviä. Kansalaisten kuulemiseen ja osallistamisen mahdollistamiseen onkin vakiintunut monenlaisia käytäntöjä ja työkaluja, joilla tätä lakisääteistä velvollisuutta kunnissa pyritään toteuttamaan. Esimerkiksi erilaiset esittely- ja kuulemistilaisuudet sekä asukaskyselyt ovat jo laajasti suunnittelijoiden ja virkamiesten käytössä.

Osallistuminen ja kansalaisten aktivoiminen on myös sosiaalipalveluiden ja kulttuuritoiminnan keskeinen tavoite, jota pyritään edistämään kunnissa muun muassa osallisuusohjelmien sekä vapaaehtoistyön ja kansalaisjärjestöjen toiminnan tukemisen kautta. Yhteisöllisen toiminnan ja tilojen katsotaan edistävän hyvinvointia ja ehkäisevän monia sosiaalisia ongelmia.

Osallisuus on kuulluksi tulemistä

Kansalaisten osallistumisen lisääminen yhdyskuntasuunnittelussa tai millä tahansa yhteiskunnan sektorilla ei kuitenkaan ole yksinkertainen tai helppo tavoite. Yhdyskuntasuunnittelun monivaiheisissa prosesseissa osallistaminen koetaan usein näennäisenä, sillä se ei välttämättä johda toimivaan vuorovaikutukseen tai konkreettisiin muutoksiin. Tällöin osallistujalle voi jäädä kokemus siitä, ettei tule aidosti kuulluksi.

Osallisuusohjelmat puolestaan voivat tuntua etäisiltä varsinkin niille, jotka eivät aktiivisesti toimi kansalaisjärjestöissä tai niille, joilla ei ole resursseja vapaaehtoistoimintaan. Osallistavien tahojen olisikin tärkeää pysähtyä välillä miettimään, toteutuuko kansalaisten osallistuminen jo olemassa olevin keinoin riittävästi vai olisiko ehkä mahdollista tehdä jotain toisin.

Osallistaminen koetaan usein näennäisenä, sillä se ei välttämättä johda toimivaan vuorovaikutukseen tai konkreettisiin muutoksiin.

Olemme tutkijoina samojen osallistumista ja sen mielekkyyttä koskevien kysymysten äärellä kaupunki- ja maaseutualueisiin kohdistuvissa kulttuurisuunnittelu ja -kartoitushankkeissamme. Vuoden vaihteessa päättyvässä Jyväskylän yliopistossa toteutetussa **Kylä-OSKU-hankkeessa** olemme tutkineet kahden keskisuomalaisen taajaman, Jyväskylän Palokan ja Äänekosken Sumiaisten, kylähenkeä ja yhteisöllisyyttä, ja tarkastelleet asukkaiden suhdetta lähiympäristöönsä.

Tavoitteemme oli paitsi innostaa asukkaita ja yhteisöjä osallistumaan oman kotiseutunsa ja asuinympäristönsä kehittämiseen, myös edistää asukkaiden ja paikallisten yhteisöllisten toimijoiden verkostoitumista keskenään.

Meneillään olevassa [ympäristöministeriön lähiöohjelmaan](#) (2021-2022) kuuluvassa [Kulttuuritoiminnan muodot ja merkitykset 2020-luvun lähiössä](#) -hankkeessa puolestaan tutkitaan, millaista kulttuuritoimintaa on 2020-luvun suomalaisessa lähiössä ja miten kaupungin kulttuuripoliittiset toimenpiteet saavuttavat lähiöissä asuvat ihmiset. Tarkastelun kohteena on erityisesti kahden jyvaskyläläisen lähiön, Huhtasuon ja Keltinmäen, yhteisöllinen toiminta.

Haasteina tiedottaminen jatkosuunnitelmista ja kaupunkisuunnittelun pirstaleisuus

Osallistuminen ja osallistaminen ovat herättäneet myös [runsaasti kritiikkiä](#). Pahimmillaan asukkaiden osallistaminen alueiden kehittämiseen ja kaupunkisuunnitteluun voi tyypistyä vain hallinnon tai tutkimuksen toteuttamaksi tyhjäksi rituaaliksi, jolla ei ole juurikaan vaikutusta suunnittelun ja kehittämisen lopputulokseen. Tällöin osallistuminen tapahtuu kuin näyttämöllä, jolla eri osapuolet käyvät esittämässä osallistumista käsikirjoitettujen rooliensa mukaisesti ja jossa asukkaiden osallistumista tarvitaan enemminkin oikeuttamaan itse hallintoprosessi, jotta se täyttäisi laissa esitetyt vaatimukset asukkaiden näkemysten kuuntelemisesta.

Esimerkiksi emeritaprofessori [Marja Keräsen mukaan](#) osallistuminen ei välttämättä tarkoita osallistujien valtaistumista vaan heidän sisällyttämistään hallintoon ilman todellista vaikutusvaltaa. Asukkaiden näkökulmasta osallistuminen muuttuu osallisuudeksi vasta, kun osallistuja saa kokemuksen siitä, että hän on voinut vaikuttaa kehittämiseen ja sen lopputuloksiin. Tärkeää olisikin pohtia, miten olisi mahdollista osoittaa, että osallistuminen kannattaa ja sillä voi olla myös konkreettisia vaikutuksia.

Palokan asukkaat kokevat, että aluetta kehitetään pirstaleisesti, eikä kaupunki ota vastuuta laajemmasta aluekehittämisestä.

Kylä-OSKU hankkeessa tunnistettiin haasteita ja solmukohtia, joita yhdyskuntasuunnitteluun ja alueiden kehittämiseen liittyy. Toisen tutkittavan alueen, Jyvaskylän Palokan, kohdalla ilmeni, etteivät asukkaat pidä mielekkäänä osallistumista esimerkiksi kaupungin teettämiin kyselyihin tai kuulemistilaisuuksiin, sillä osallistuminen ei johda konkreettisiin vaikutuksiin, eikä kuulemisilla ole seurauksia, tai niistä ei ainakaan tiedoteta mitenkään.

Kylä-OSKU-hankkeen prosessit toivat myös esiin, kuinka Palokan asukkaat kokevat, että aluetta kehitetään pirstaleisesti, eikä kaupunki ota vastuuta laajemmasta aluekehittämisestä. Myös Palokan alueen asukkailla itseltään puuttui yhteinen visio oman asuinalueen kehittämisestä.

Maaseutualueilla kyläsuunnittelu on ollut konkreettinen työkalu yhteisöllisen tahtotilan rakentamiseen jo useita vuosikymmeniä. Kaupungeissa ja kuntakeskuksissa eri alueiden kehittäminen pirstaloituu usein yksittäisten kaava- tai rakennuskohteiden suunnitteluun. Tärkeää olisikin, että asukkaat pääsisivät keskustelemaan myös asuinalueiden kokonaissuunnitelmista ja tulevaisuuden visioista. Palokassa Palokka-Seura ry aktivoitui asiassa ja aloitti visiotyön yhteistyössä JAMK:n Yritystehtaan kanssa.

Kenen suunnitelma: kuka osallistaa ja osallistuu?

Teemme tutkimushankkeissamme yhteistyötä kotiseutu-, kylä- ja asukasyhdistysten kanssa, joiden toimijat ovat jo ennestään aktiivisia. Yksi osallistumiseen liittyvä kriittinen kysymys koskeekin aktiivisten kansalaisten sosiaalista taustaa: vaikuttamaan pääsevät jo valmiiksi hyväosaiset kansalaiset hallinnon valmiiksi määrittelemällä tavalla, usein nimenomaan valmiiksi määriteltyihin asioihin. Tutkimushankkeiden haasteena on löytää tutkittavilta asuinalueilta moniäänisyyttä ja vaihtelevia näkemyksiä.

Olemme ottaneet omissa kulttuurisuunnitteluun liittyvissä tutkimuksissamme haasteeksi yrittää tavoittaa myös niitä ihmisryhmiä, jotka eivät pidä ääntä itsestään ja jotka eivät välttämättä tule asukasiltoihin tuomaan näkemyksiään esille. Osana lähiöhankettamme olemme esimerkiksi järjestäneet työpajoja Huhtasuon lähiössä romaneille ja ikääntyneille maahanmuuttajille, joilla on heikko kielitaito ja kuulleet heidän toiveitaan vapaa-ajan toiminnan ja yhteisöllisyyden kehittämisestä jyväsyläläisissä lähiöissä.

Olemme ottaneet haasteeksi yrittää tavoittaa myös niitä ihmisryhmiä, jotka eivät pidä ääntä itsestään ja jotka eivät välttämättä tule asukasiltoihin tuomaan näkemyksiään esille.

Olemme ainakin tähän mennessä oppineet sen, miten vaikeaa monien erityisryhmien tavoittaminen ja motivoiminen osallistumaan on. Olemme pohtineet, millaisesta toiminnasta voisivat olla kiinnostuneita sellaiset ihmiset, jotka eivät mielellään kokoontu yhteen. Toisinaan tutkijat ja virkamiehet ajattelevat, että syy sille, ettei ihminen ei osallistu esimerkiksi asukkaille järjestettyyn tilaisuuteen, olisi se, ettei häntä kiinnosta oman elinympäristönsä kehitys ja viihtyisyys. Syyt voivat kuitenkin olla moninaisia: esimerkiksi liikkumisen hankaluus, sopimaton aika, pelot tai ennakkoluulot järjestäjiä tai muita osallistujia kohtaan. Lähiympäristön viihtyvyys on kuitenkin merkittävä hyvinvoinnin lähde juuri niille, jotka eivät liiku aktiivisesti lähiympäristönsä ulkopuolelle.

Osallistumisen haasteina ajoitus, vastavuoroisuus ja jatkuva vuorovaikutus

Kokemus aidosti kuulluksi tulemisesta syntyy yleensä silloin, kun kohtaaminen on kiireetön ja merkityksellinen molemmille osapuolille.

Korona-aikana moni tapaaminen on siirtynyt verkkoon. Esimerkiksi Jyväskylän kaupungin osallisuuspalvelut järjestävät **asuinalueilleitoja**, joihin kutsutaan kuntapäätettäjiä, viranomaisia ja asukkaita. Nämä tilaisuudet on järjestetty viime aikoina verkkotapahtumina. Olemme kuitenkin huomanneet, etteivät laajat yleisötilaisuudet, varsinkaan etätoteutuksena järjestettynä, välttämättä synnytä rakentavaa keskustelua.

Tilaisuudet ovat avoimia, ja puheenvuoron voi pyytää kuka tahansa osallistuja. Keskustelua kuitenkin ohjataan ja keskustelua käydään pienryhmissä. Sekä alustuksille varattu aika että keskustelu-aika jäävät kuitenkin niukaksi, ja ruudun takana vastaileva viranomaisena jää väistämättä etäiseksi. Etätapahtumissa tunnelmaa ei pääse keventämään kahvipöydässä, vaikka juuri henkilökohtainen kohtaaminen ja kasvokkainen keskustelu koetaan tärkeänä.

Laajat yleisötilaisuudet, varsinkaan etätoteutuksena järjestettynä, eivät välttämättä synnytä rakentavaa keskustelua.

Asuinalueilleitot ovat yksi esimerkki kansalaiskeskustelun ja asukasosallisuuden edistämisestä. Niihin osallistuneet Palokan asukkaat kokivat, etteivät keskustelut avoimissa tilaisuuksissa johda mihinkään ja etteivät kaupungin virkamiehet ole halukkaita jatkamaan keskustelua, vaan se tyrehtyy lyhyen tilaisuuden jälkeen.

Niin kutsuttuun **puntaroivaan keskusteluun** tähtäävissä malleissa asukkaita ja aktiivisia aluetoimijoita kutsutaan koolle pieniin ryhmiin, kuten kansalaisraateihin. Korona-aikana teimme tutkimushankkeissamme useita tutustumiskävelyitä tutkimillamme asuinalueille, välillä asukkaiden opastamana. Myös asuinalueilleissa sekä alueiden ja palvelujen kehittämiseen tähtäävissä raadeissa voisi jalkautua lähiympäristöön pienissä ryhmissä ja vieraila paikoissa, joita halutaan kehittää.

Sen sijaan, että mitattaisiin yleisötilaisuuksien osallistujien määrää ja laajuutta, välillä olisi kenties hedelmällisempää miettiä, miten voisimme tukea eri toimijoiden kohtauksia ja millä tavoin voisimme vahvistaa asukkaiden roolia aktiivisina toimijoina ja vaikuttajina omalla asuinalueellaan. Onko jotain mitä voisi tai pitäisi tehdä toisin, jotta osallistujat kokisivat tulleen kuulluksi ja että vuorovaikutus virkamiesten kanssa olisi vastavuoroista ja jatkuvaa?

Sen sijaan, että mitattaisiin yleisötilaisuuksien osallistujien määrää ja laajuutta, välillä olisi kenties hedelmällisempää miettiä, miten

voisimme tukea eri toimijoiden kohtaamisia ja millä tavoin voisimme vahvistaa asukkaiden roolia aktiivisina toimijoina ja vaikuttajina omalla asuinalueellaan.

Jalkautuminen alueelle ja kävelykierrokset voisivat olla yksi mahdollisuus kasvokkaiseen kohtaamiseen ja konkreettisen kokemukseen asuinalueen vahvuuksista ja kehittämistarpeista. Paikan päällä olo antaisi mahdollisuuden myös tutustua tarkemmin paikallisten yhteisöjen ja yhdistysten omaehtoiseen toimintaan. Motivaation osallistumiseen, kohtaamiseen ja yhteiseen kehittämiseen tulisi siis olla molemminpuolista ja vuorovaikutuksen jatkuvaa.

Dos. Eerika Koskinen-Koivisto on yliopistotutkija Jyväskylän yliopistossa. Hän tutkii kulttuurisuunnittelun mahdollisuuksia maaseututaajamien ja lähiöiden kehittämisessä.

Dos. Kaisu Kumpulainen on Yhteisöt ja kulttuurit muuttuvassa maailmassa (KUMU) tutkinto-ohjelman yliopisto-opettaja ja alla mainittujen tutkimushankkeiden johtaja. Kumpulainen on tutkinut maaseudun kylätoimintaa ja osallisuuden kysymyksiä erityisesti kulttuuripolitiikassa.

Hanna-Mari Husu toimii sosiaalitieteiden yliopistonopettajana Jyväskylän yliopistossa.

Kirjoituksen taustalla ovat hankkeet **Osallistava kulttuurisuunnittelu kylähenkeä vahvistamassa: Etnografinen toimintatutkimus Palokassa ja Sumiaisissa (Kylä-OSKU)**, jota rahoittaa/tukee Keski-Suomen liitto (2020-2021 ja **Kulttuuritoiminnan muodot ja merkitykset 2020-luvun lähiössä: kaksi tapaustutkimusta Jyväskylässä**, joka kuuluu Ympäristöministeriön lähiöohjelmien piiriin (2022-2033).

Koskinen-Koivisto, Eerika; Kumpulainen, Kaisu ja Husu, Hanna-Mari. 2021. "Asukasosallisuus alueiden kehittämisessä: näennäisestä rituaalista jatkuvaan vuorovaikutukseen" *Politiikasta*, 21.1.2021, <https://politiikasta.fi/asukasosallisuus-alueiden-kehittamisessa-naennaisesta-rituaalista-jatkuvaan-vuorovaikutukseen>